

י"ד ט"ו ביהמ"ד למנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

בס"ד, כ"ז תשרי תשס"ט **מסכת קידושין י"ח-כ"ד** **גליון מס' 492**

- ◆ חסינות לרופאים
- ◆ הנחת תפילין על יד משותקת
- ◆ ההבדל בין יד משותקת ליד מיובשת
- ◆ האם חובה לרשום מכירת דירה בטאבו?
- ◆ מכירת קרקע לנכרי

השבוע בגליון

- ◆ רופא שהתרשל ועקר שן בריאה
- ◆ אחריותו של רופא לשלום המטופל

- ◆ כיצד התחתן אחיו של ה"נודע ביהודה"?
- ◆ הסרת אצבעו המיותרת של תינוק כהן
- ◆ שימוש בכהן, באלו אופנים?
- ◆ מדוע שתק רבינו תם?
- ◆ עגל חסר עין

דבר העורך

קנידאלאך

הן היו עשויות מקמח, מעט ביצה, מלח ואולי עוד משהו, אם היה, אך ערכן עלה על שדות התבואה שבהן גידלו את החיטים, לולי התרנגולים שמהן הובילו את הביצים ומכרות המלח גם יחד. היו אלה קנידאלאך עם טעם גן-עדן וריח...

★ ★ ★

שמחת תורה.

יום אחד בשנה השמחה מופגנת ובאה לידי ביטוי פומבי, אך לומדי התורה שמחים בה בכל יום, ואלה הדבוקים בה בכל מאודם ולפיכך גם אשרם עצום ורב, מסוגלים לצאת בריקוד בכל רגע. מרוב אושר. **לפנינו** מעשה מופלא על שמחת תורה מיוחדת במינה.

לפני שנים אחדות נפטר הגאון רבי אריה לייב באקשט זצ"ל, ראש ישיבה בדטרויט שבארצות הברית. רבי אריה לייב היה מתלמידי ישיבת מיר בפולין ובשנחאי ונודע כאחד מבחיריה, ולימים העמיד תלמידים הרבה בישיבתו. לאחדים מתלמידיו סיפר רבי אריה לייב את המעשה הבא.

שני שדכנים הציעו לפניו הצעות שידוכין. השידוך האחד, משפחה מכובדת בעלת יחס, מפורסמת ובעלת שם. השידוך האחר - משפחת רוגוב. אבי משפחת רוגוב היה תלמיד חכם ורב חשוב, ורבי אריה לייב התקשה לבחור בין שתי ההצעות ולפיכך ניגש להתייעץ עם רבו המשגיח רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל.

דף י"ט/א אם כן מצינו אישות לקטן

"נודע ביהודה"?

בסוגייתנו מבואר, כי אין אפשרות שקטן יהיה בעל של אשה, לבד מהמייבם את אשת אחיו בעודו קטן, לפי שקטן שקידש אין קידושו חלים, וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" אהע"ז סימן מ"ג סעיף א). והנה, לגבי מקח וממכר מביא ה"טור" (הו"מ סימן רל"ה) את דעת הרמב"ם, כי קטן שמלאו לו י"ב שנה, יש בו דעת לקנות ולהקנות ועל כן קנייניו חלים. בעל "נודע ביהודה" (מהד"ת אה"ע סימן נ"ד) מבאר, כי למרות שגם מעשה הקידושין הוא מעשה קניין, ולפיכך, לכאורה כפי שקנייני הקטן חלים גם קידושו צריכים היו לחול, מכל מקום דברי סוגייתנו עומדים כחומה בצורה בפני כל נסיון לומר שקידושי קטן יחולו.

עם זאת, הוא מסיק, כי מאחר שמעשיו וקנייניו של הקטן חלים, רשאי הקטן לקדש אשה על דעת שהקידושין יחולו כאשר הוא יהיה גדול, ובאופן זה אין כל מניעה, שכן, קניין הקידושין של הקטן - בר תוקף, ואילו חלותו אינה אלא לכשיגדיל. אכן, בעל "נודע ביהודה" מעיד, כי אחיו וגיסו התחתנו בעודם קטנים, ולא עלה על דעת איש להורות להם לערוך קידושין נוספים לאחר שהגדילו. אמנם, רבים הפוסקים שחולקים על כך וסוברים, כי מעשה קידושין מעין זה אינו חל כלל, שכן, באופן זה יש חיסרון של דבר שלא בא לעולם, שהרי בהיותו קטן אינו יכול לקדש, ואם כן אינו יכול לעשות מעשה שאין הוא ראוי לעשותו כעת (עיין "אבני מילואים" סימן מ"ג ס"ק א, "פסקי הלכות" פרק ד' הלכה ז, "שער המלך" הלכות מכירה פרק כ"ב הלכה י"ט "משנה למלך" הלכות אישות פרק ד' הלכה ז, "ערוך השולחן" סימן ל"ז סעיף ד). [יש לציין כי דברי "נודע ביהודה" מבוססים על גירסת הטור ברמב"ם. אמנם, כתב "בית יוסף" כי "ספר מוטעה נזדמן לרבינו", וגם לדעת הרמב"ם, קידושי קטן אינם כלום].

דף כא/ב ויעשה בעל מום

הסרת אצבעו המיותרת של תינוק כהן

כאשר עבד עברי מבקש להמשיך לעבוד את אדוניו גם לאחר שש השנים שנקצבו בתורה לעבודתו, על אדוניו לרצוע את אוזנו במרצע, ובכך נכנסת לתוקף תקופת עבודתו הנוספת של העבד. בסוגייתנו מבואר, כי לולא דרשה מיוחדת של פסוק בתורה, ניתן היה לרצוע גם את אזנו של עבד שהוא כהן, אף על פי שרציעת אזנו גורמת לו מום הפוסלו מעבודה בבית המקדש.

לפני כמה וחמישים שנה נולד לכהן תינוק בעל שש אצבעות. האצבע השישית שצמחה על האגודל נראתה כאצבע רגילה, וכמבואר בגמרא (בכורות מה/ב), במקרה זה אין התינוק נחשב כבעל מום, וכשר הוא לעבודת בית המקדש לכשיגדל.

עילוי נשמת

מרת **שרה לויטס** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע ל' בתשרי
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידנו
ה"ר אשר ולא **בהרב** שיחיו - רעננה

עילוי נשמת

ה"ר **שמעון יסלזון** ז"ל
בן החבר שמואל ע"ה נלב"ע ה' מרחשון תשנ"ו
וזוגתו מרת **לינה קריינלה** ע"ה
בת ר' אריה פורכהיימר ע"ה נלב"ע כ"ו בתשרי תשנ"ט
תנצב"ה
הונצחו על ידי ילדיהם שיחיו

עילוי נשמת

מרת **נאוה בראל** ע"ה
ב"ר חיים ז"ל
נלב"ע ל' בתשרי תש"ס
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חיה רחל וינברג** ע"ה ב"ר מנחם מנדל ז"ל
נלב"ע כ"ט בתשרי תשמ"ב **תנצב"ה**
הונצחה ע"י ידידינו ה"ר **מנחם וינברג** ומשפ' שיחיו בני ברק

ביום מן הימים הגיע לעירו של התינוק רופא שהתמחה בהסרת מומים וגידולים. הרופא בדק את אצבעו הנוספת של התינוק, וטען כי הוא מסוגל להסירה ממקומה לצמיחתה. אולם, האב שהיה יהודי ירא שמים חשש, שמא אסור לעשות כן, שהרי כהן שנחסר אבר מגופו, נחשב כבעל מום, ויש לדעת אם רשאי האב להורות לרופא שיעשה את בנו לבעל מום.

השואל אשר הפנה את השאלה אל בעל "שואל ומשיב", העלה בדבריו כי לכאורה אין כל איסור לעשות כהן לבעל מום, שהרי מפורש בסוגייתנו, כי לולא דרשתה המיוחדת של התורה, רשאי היה אדוניו של עבד כהן לרצוץ את אזנו, אף על פי שברציעה זו הוא גורם לעבד להיות בעל מום. אולם, בעל "שואל ומשיב" (מהדורה א' חלק ג' סימן ט"ז) דחה ראייה זו מדברי רש"י בסוגייתנו (ד"ה "ויעשה בעל מום"), הכותב: "והלא רציעה מצווה היא". כלומר: רק משום שמצווה על האדון לרצוץ את אוזן העבד, רשאי הוא לעשותו בעל מום, אולם כאשר אין זו מצווה, אסור לעשות כן.

אף על פי כן הכריע בעל "שואל ומשיב", כי האב רשאי להורות לרופא להסיר את האצבע הנוספת, שכן, מאחר שבעונותינו הרבים אין בית המקדש קיים והכהנים אינם יכולים לעבוד בעבודת הקודש, אין איסור להטיל מום בכהן, כיוון שהכהנים החיים בימינו מעולם לא נכנסו לקדושתם באופן מעשי, והטלת מום בהם אינה נחשבת כהורדתם מקדושתם. כהוכחה לדבריו הוא מציון, כי הרא"ש והרמב"ן כלל אינם מזכירים את הלכות מומי הכהנים, הרי לנו שעניין זה אינו שייך בימינו.

דף כא/ב אין עבד עברי כהן נרצע

שימוש בכהן, באלו אופנים?

מעשה בתלמידו של רבינו תם, ששימשו במסירות ויצק מים על ידיו. אותו תלמיד - כהן היה, ואחד התלמידים שישב לפני רבינו תם שאלו, כיצד הוא משתמש בכהן, הרי מבואר בירושלמי (ברכות פרק ח' הלכה ה'), שאסור לישראל להשתמש בכהן עקב קדושתו. ה"מרדכי" (גיטין סימן תס"א) מביא מעשה זה ומספר כי לאחר משא ומתן הלכתי השיב רבינו פטר שנכח במקום, כי הכהן רשאי למחול על כבודו ולשמש את ישראל. רבינו פטר הביא ראייה לדבריו מסוגייתנו בה מבואר, כי גם כהן נמכר, על ידי עצמו או על ידי בית דין, לעבד עברי על גניבתו, ולמרות שכעבד עליו לשמש את אדונו ולשרתו, מותר למכרו לעבד, מאחר שהמכירה נעשית לטובתו כדי שיוכל להחזיר את גניבתו (עיין ט"ז או"ח סימן קכ"ח סעיף מ"ד אות ל"ט). הרי לנו, שכאשר השימוש בכהן מועיל ומטיב עמו, אין איסור לעשות כן. כך גם פסק הרמ"א (שם סעיף מ"ה), כי כהן שמחל על כבודו, רשאי ישראל להשתמש בו.

מדוע שתק רבינו תם? בעל ה"טורי זהב" (שם) מבאר את תשובתו של רבינו פטר ואומר, כי כשם שהתורה מצווה את האדם "למען ינוח שורך וחמורך" בשבת, אולם, ברור לכל בר-דעת, כי אין למנוע מהבהמה ללעוס עשב בשבת משום שכך הוא דרך מנוחתה, כך האיסור להשתמש בכהן, אינו אלא כאשר אין לכהן תועלת מכך, אולם תלמידו של רבינו תם ודאי שאב הנאה מרובה מן הזכות הגדולה שנפלה בחלקו לשמש את רבו הגדול, ועל כן רשאי היה רבינו תם להשתמש בו. מעניין לציין את המשך דברי ה"ט"ז, המבאר כי רבינו תם עצמו לא השיב לתלמידו תשובה זו משום ענוותנותו, שכן, רבינו תם לא רצה לומר לתלמידו, כי יכול הוא לשרת אותו משום שהוא תלמיד חכם.

לעומת דעתו של ה"ט"ז, שניתן להשתמש בכהן דווקא כאשר נגרמת לו הנאה מכך, סובר ה"מגן אברהם" (ס"ק ע"ה ועיי' באה"ט אות פ"ג), כי רצונו של הכהן זהו כבודו, ורשאי הוא לשרת כל אדם גם אם לא נגרמת לו טובת הנאה מכך.

להלכה, כתב "משנה ברורה" (סימן קכ"ח ס"ק קע"ה), כי יש להקפיד שלא לבקש מכהן סיוע בחינם לעשיית מלאכות בזווית. כמו כן, גם לגבי שימוש בכהן לצורך מלאכות שאינן בזווית, לכתחילה יש להחמיר כדעת ה"ט"ז. אמנם, לגבי כבוד הכהן, רשאי הוא למחול עליו, כגון, שלא לכבדו בנטילת ידיים להקדימו לפני כולם וכדומה.

דף כד/ב א"ר ששת הרי שהיתה עינו סמויה וחטטה

עגל חסר עין

מבואר בסוגייתנו, כי עבד כנעני יוצא לחירות כאשר אדוניו מטיל מום באחד מעשרים וארבעה ראשי אבריו. רב ששת מבאר, כי גם אם אדוניו של עבד סומא עקר את עינו, יוצא הוא לחירות, אף על פי שחוש ראייתו היה פגום בלאו הכי, מאחר שהחסרת העין, שהיא אבר, מוציאתו לחירות. כמצווה בתורתנו, דינו של עגל בכור לעלות לקרבן. אולם בימינו שאין ניתן להקריבו, על בעליו להשהותו עד שיפול בו מום שפוסלו לקרבן, ואז ניתן לאוכלו ("שולחן ערוך" יו"ד סימן ש"ו סעיף ה').

מעשה בפרה מבכירה שהמליטה עגל, ובעליו היהודי לא עמד בפיתוי וסימא את עינו מתוך מחשבה שבכך הוא פוסלו מהקרבה על גבי המזבח וממילא הוא יהיה רשאי לשחוט את העגל וליהנות משרו. אולם, החכם שהוזמן לבדוק האם אכן נפסל העגל, קבע, כי למרות מומו עדיין מצווה בעליו להותירו כמות שהוא עד שיפול בו מום נוסף מעצמו, שכן, קנסו חכמים את המטיל מום בבהמתו במזיד, שלא יאכלנה עד שיוטל בה מום אחר מאליו, משום שעבר על איסור התורה להטיל מום בקדשים.

כאשר שמע רבי יחזקאל את פרטי שתי ההצעות הגיב ואמר:

הרב רוגוב כיהן כרב בעיירה קטנה. כנהוג באותם ימים היו בחורי ישיבה ניגשים לשוחח בלימוד עם רב המקום, וכדרכה של תורה היו נושאים ונותנים בדברי תורה, מתוכחים, שוקלים וטרים, עד ששני הצדדים מסכימים ביניהם. הסכת ושמעו: רעיייתו של הרב רוגוב היתה עומדת תדיר מאחורי הילון כאשר בעלה היה משוחח בלימוד עם בחורי הישיבה. היה ובחורי הישיבה 'ניצחו' את בעלה - ניצחו, ושבח לענייני הבית. היה ובעלה 'ניצח' את בחורי הישיבה - מיד נפנתה להכין קנידאלאך למרק; היה זה מאכל של יום טוב, ויום שבו בעלה הרב זכה שתתקבל דעתו בהבנת הסוגיה בליבותיהם של בחורי ישיבה למדנים, היה יום חג עבורה, יום חג הראוי להכנת מאכל של יום-טוב!

שמע נא אריה לייב! סיים המשגיח רבי יחזקאל, על משפחת השידוך האחר שהוצע לך לא שמעתי סיפור מסוג זה... עצתי לך: השתדך עם משפחת רוגוב! בת אשר גדלה בבית שכזה, תוכל להעניק לך את התנאים הנדרשים לגדול בתורה!

★ ★ ★

זהו מעשה מרגש ביותר, המעניק הצצה אל אחורי הפרגוד של משפחה אשר זכתה לחתן גדול בתורה. זכות זו אינה באה באקראי אלא מתוך חיים רצופים ועקביים של הוקרת לימוד התורה.

זה לא חייב להיות דווקא קנידאלאך, זה יכול להיות גם אפיית עוגה בבית מתוך שמחה של מצווה לרגל סיום מסכת, או הליכה משותפת לחנות הספרים כדי לרכוש לאבא את המסכת החדשה שמתחילים ללמוד במסגרת הדף היומי. שמחה אמיתית מתפרשת על כל ימות השנה, מתפרצת מאליה בביטויים שונים, וטובעת את חותמה על הדור הצעיר.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

מענה לשון

דף כב/ב און ששמעה

רק האוזן שמעה

הכוונה היא שהאוזן שמעה לבדה, אך לשאר האיברים, דהיינו לכלל מעשה, לא הגיע הדבר... (הר צבי, משפטים).

דף כ/א לא באת לידו עד...

שש דרגות

שש דרגות יש כאן, כנגד שש שנים שבין שמיטה לשמיטה. על ידי כך יבין שבעון פירות שביעית אירע לו כן, ובשמיטה הבאה כבר ישוב למטוב... (עיון יעקב, ערכין ל/א).

לאחר זמן מה הזדמן ערבי שכן לביתו של היהודי, וכאשר הוא הבחין בעיניו העוורות והפצועות של העגל הרך, הוא עקרו ממקומן כדי שיגלידו פצעיו במהרה. עתה, היה על החכם להכריע, האם עקירת עין נטולת כושר ראייה נחשבת כהטלת מום, או שמא מאחר שהעין לא שימשה למאומה, אין חסרונה נחשב כהטלת מום. בעל "תורה לשמה" (סימן ש"ט), הכריע, כי עתה העגל מותר באכילה. זאת, על פי דברי רב ששת בסוגייתנו, כי עבד כנעני יוצא לחירות גם כאשר אדוניו עוקר את עינו העיוורת. הרי לנו, כי עקירת אבר נחשבת כהטלת מום, גם כאשר אותו אבר נטול כושר פעולה.

דף כד/ב תנו רבנן הרי שהיה רבו רופא

רופא שהתרשל ועקר שן בריאה

בסוגייתנו נחלקו רבן שמעון בן גמליאל וחכמים, אם עבד כנעני שטופל בשיניו על ידי אדונו הרופא, ובמהלך הטיפול נפלה או נעקרה אחת משיניו, יוצא לחירות ככל עבד כנעני היוצא לחירות אם אדוניו מחסר את אחד מעשרים וארבעה ראשי אבריו. לדעת רבן שמעון בן גמליאל, מאחר שהאדון לא התכוון להזיק לעבדו, אין העבד יוצא לחירות. אולם לדעת רבנן, וכך נפסק להלכה ("שולחן ערוך" י"ד סימן רס"ז סעיף ל"ו), אף על פי שכוונת האדון לטובה, העבד יוצא לחירות בעקירת השן.

אחריותו של רופא לשלום המטופל: בעקבות סוגיה זו מתעורר הנידון, אם רופא, שגרם נזקים במהלך טיפול, חייב לפצות את החולה. תחילה יש להדגיש את דברי הרמב"ן ("תורת האדם" עמוד מ"א), הכותב, כי התורה נזקקה לתת רשות לרופא לרפא (ברכות ס"א), כדי לזרזו לבל יחשוש לעסוק במקצועו מחמת הטעויות הגורליות העלולות להגרם במהלך הטיפול הרפואי, אלא עליו למלא את שליחות המצווה שזכה בה. כאשר לחובתו של הרופא לפצות את מטופליו שניזוקו על ידו, יש לבדוק כיצד אירע הנזק, כפי שיבואר להלן.

כתבו ה"טור" וה"שולחן ערוך" (י"ד סימן של"ו), כי מי שידיעותיו ברפואה אינן מושלמות, אינו רשאי לעסוק ברפואה, ואם הזיק תוך כדי פעילותו, עליו לפצות את המטופל. אולם, אם רופא מוסמך טעה והזיק לחולה, פטור הוא בדיני אדם וחייב בדיני שמים. ועל כן, אף על פי שהחולה אינו רשאי לתבוע פיצוי על הנזק שאירע לו, אם הרופא רוצה לצאת ידי שמים עליו לפצות את החולה.

חסיונות לרופאים: בטעם הדבר מבאר הרשב"ץ (תשב"ץ חלק ג' סימן פ"ב), שמעיקר הדין, גם חולה שנפגע בשוגג על ידי רופא רשאי לתבוע פיצויים, שהרי "אדם מועד לעולם, בין שוגג בין מזיד" (בבא קמא כ"א). ברם, מפני "תיקון העולם", קיבלו הרופאים חסיונות מפני תביעה בבית דין על נזקים ופגיעות שנגרמו בשגגה, כי אם יתאפשר לחולים לתבוע את הרופאים על שגגותיהם, עלולים הרופאים להימנע ממתן סיוע רפואי לחולים, מחשש מפני תביעות עתידיות במקרה של טיפול כושל.

קדיחת שיניים ברשלנות: אמנם, כאשר רופא התרשל בתפקידו ועקב כך נגרם נזק לחולה שטופל על ידו, כגון, רופא שיניים שקדח בשן בריאה לחלוטין, או שעקרה מן השורש, במקום לטפל בשן שנזקקה לטיפול, חייב הרופא לפצות את מטופלו, והחולה גם רשאי לתבוע את הרופא בבית דין, משום שלרופאים לא ניתנה חסיונות מפני תביעות על מקרי רשלנות כה חמורים, שהרי התבוננות קלה של הרופא היתה מונעת טעות חמורה זו. טעות מעין זו מצד הרופא נחשבת כפשיעה שלגביה לא ניתנה חסיונות (שו"ת "שבט הלוי" חלק ד' סימן קנ"א).

תרופה שגרמה להרס בריאותו של חולה: יש לדון, האם יש להבדיל בין נזק רפואי שנגרם בידיים, כגון, על ידי ניתוח וכדומה, לבין נזק שנגרם על ידי תרופה. לדעת הרשב"ץ (שם), רופא שאינו עוסק בריפוי פיזי, אלא ברקיחת סמים ומשקים שאמורים לרפא, אינו חייב לפצות את מטופליו על נזקים שנגרמו להם כתוצאה מנטילתם. שכן, אם ניקח כדוגמא רופא שטבעות ידו הוסטה קמעא במהלך ניתוח ונגרם נזק לחולה, לאחר מעשה הוא עצמו מודה כי ראוי היה שהניתוח יעשה באופן אחר, ולפיכך למרות שהוא פטור מדיני אדם, אם הוא רוצה להיות נקי כלפי בוראו, עליו לפצות את החולה. לעומת זאת, רופא שבדק חולה ולפי מצבו הרפואי הוא התאים לו מרקחת תרופות, שבדיעבד התברר כי הזיקה לחולה, יכול לומר: "גם אם הייתי בא אלי היום, הייתי נותן לך אותה תרופה בדיוק, כי מצבך הרפואי מחייב נטילת תרופות אלו האמורות לרפא אותך, ואין זו אשמתי שגופך הגיב באופן שלילי לתרופות הללו", ולפיכך הוא פטור גם מדיני שמים.

אמנם, "ברכי יוסף" (הובא ב"שבט הלוי" שם), מציין כי לא מצאנו פוסקים נוספים שמחלקים בין המקרים, ולדבריו, גם רופא שהזיק על ידי תרופה אינו פטור מדיני שמים. על דבריהם מוסיף הגר"ש וואזנר שליט"א (שם) כי בימינו, כאשר בפני הרופאים עומדות אפשרויות רבות ומשוכללות לאיבחון מצב החולה, גם הרשב"ץ יודה, כי יש לבדוק היטב האם רופא שנתן תרופה שאינה מתאימה, פטור ממתן פיצוי למטופלו, שהרי בידי לבדוק את מצבו הבריאותי.

דף כד/ב הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור

הנחת תפילין על יד משותקת

בסוגייתנו מבואר, כי אדון שהכה את עבדו הכנעני על ידו, וכתוצאה ממכה זו היד חלתה והתייבשה, אין העבד יוצא לחירות אם ניתן לרפא את ידו ולהשיבה למצב תקין. משמע, איפוא, כי אם ידו המוכה של העבד אינה ברת ריפוי והיא תיוותר מיובשת לעולם, נחשב הדבר כאילו נקטעה ידו והוא יוצא לחרות.

דף כ/א אלא נעשית לו כהיתר
הותר, חלילה, הקשר
ולמה לא אמר רב הונא בפירוש "נעשית לו כהיתר"?

כך פירש בעל "אבני נזר":
האדם קשור בהקב"ה: משעבר עבירה הותר הקשר, רחמנא ליצלו, מבחינה מסויימת. הותרה לו, חלילה... ("שם משמואל", שבת תשובה תרע"ג).

דף כ"א/ב דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע
בגלל ההיתר נסתלק היצר הרע

פירש הרבי רבי השיל: דרכו של היצר להסית אדם להתיר את האסור. כאן, שהתיר את התורה, כבר אין היצר הרע מסית...
זוהי כוונת התורה בהיתר יפת תואר... ("קהלת משה").

דף כ"ב/ב און ששמעה קולי על הר סיני
זמן העונש

ולמה לא ירצע מיד כשנמכר?
אין עונשים אדם פעמיים! המכירה היא גופה עונש ואין להוסיף עליה. רק כאשר הוא חפץ להוסיף עליו עבדות מרצונו הטוב ללא תמורה, או אז יענש כראוי לו... ("כלי יקר").

דף כ"ד/א יוצא בשן ועין.
היסורים ממרקין את האיברים

הגמרא במסכת ברכות (א/ה) מקישה ומשווה בין יסורים שבאים על האדם ליציאתו של עבד כנעני לחרות, ואומרת, כי אם עבד כנעני יוצא לחירות כאשר עינו או שינו ניזוקו, קל וחומר שיסורין הבאים על כל גופו של האדם ממרקים אותו מעוונותיו.

הגר"ח שמואלביץ זצ"ל עומד על מהותו של הקשר, הבלתי נראה, לכאורה, בין אופן שחרורו של עבד כנעני, לבין יסורים הבאים על האדם.
במדרש נאמר (הובא בבעה"ט על התורה שמות כ"א/כ), כי עבד כנעני יוצא לחרות בשן ועין, משום שחם אבי כנען חטא בפיו ובעיניו (בראשית ט/כב): **"וירא חם... ויגד לשני אחיו"**, ולפיכך, עבד כנעני שלקה באחד מאברים אלו שבהם חטא אבי השושלת, יוצא לחירות כי נתמרקו חטאיו.

קל וחומר, למתייסר בכל גופו, שעוונותיו שנעשו ברמ"ח איברים יתמרקו על ידי היסורים המתרגשים על כל גופו... ("שיחות מוסר" תשל"ב, ט).

דף כ"ב/א אלא כנגד יצר הרע
מצילה מחטא בלבד
פירש "חתם סופר" זצ"ל בשם רבי בצלאל

מאורות הדף היומי

משרד ראשי:
רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר) 5
Wagman street 1
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
אימייל: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 151-500-700

על פי זה כתבו האחרונים (ח"סד לאברהם" סימן נ"א), כי דינו של אדם שידו השמאלית התייבשה והרופאים קבעו שאין דרך לרפואתה, כדינו של מי שידו השמאלית נקטעה, שנחלקו הפוסקים אם לא יניח תפילין כלל, או שיניח תפילין על יד ימינו בלא ברכה ("משנה ברורה" סימן כ"ז ס"ק ו'). אמנם, כתב בעל "אבני נזר" (שו"ת, או"ח חלק א' סימן א'), כי גם כאשר היד התייבשה ואין אפשרות לרפאה, יש לבדוק היטב אם אכן היד מיובשת לגמרי עד שהיא נחשבת כמי שכלל אינה מחוברת אל הגוף. בדיקה זו, כתב בעל ה"אבני נזר", יש לעשות על ידי דקירת היד המיובשת. אם בעקבות הדקירה לא יוצא דם, יש לקבוע כי היד מיובשת לחלוטין, ואין להניח עליה תפילין. אולם, כל עוד יוצא דם ממקום הדקירה, אין להחשיבה כמי שנקטעה מגוף האדם, ויש להניח עליה תפילין (עיי"ש, שהוכיח כן מדברי הרשב"א בסוגייתנו).

ההבדל בין יד משותקת ליד מיובשת: הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" או"ח חלק א' סימן ח'), אשר נדרש לדון באדם שלקה בשיתוק בידו, פסק כי יש הבדל יסודי בין יד מיובשת לבין יד שלקתה בשיתוק, משום שיד יבשה היא עצמה חולה וחיונה פוסקת, כפי שמוכח מן העובדה שלאחר דקירתה אין דם יוצא ממנה. אולם, מחלת השיתוק אינה חיסרון באבר המשותק, אלא במוח ובמערכת העצבים שאינם מסוגלים לפקד עליה כראוי, ועקב כך שרירי היד אינם פועלים, אך ביד עצמה יש בה חיות כבכל יתר האברים, ועל כן יש להניח עליה תפילין. הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל מוסיף ומספר, כי הוא זוכר שגם אביו זצ"ל, אשר לקה בשיתוק בשבעת החודשים האחרונים לחייו, הניח תפילין על ידו השמאלית המשותקת.

דף כו/א במקום שכותבין את השטר

האם חובה לרשום מכירת דירה בטאבו?

האם אדם שמכר את דירתו, רשאי לחזור בו מן המכירה כל עוד הקונה לא רשם אותה בלשכת רשם המקרקעין [טאבו] על שמו? בשאלה זו נחלקו הפוסקים, כאשר מקור מחלוקתם הוא מדברי סוגייתנו, כדלהלן.

מבואר בסוגייתנו, כי אף על פי שקרקע נקנית בכסף, במקומות שבהם נהוג לכתוב שטר על קניית הקרקע, אין היא עוברת לרשות הקונה עד לכתובת שטר, אפילו אם הקונה נתן למוכר כסף עבור הקרקע. טעם הדבר: לאחר שהורגלו שלעסקת מקרקעין מתלווה שטר המעיד עליה, אין הצדדים גומרים בדעתם על המכירה עד לכתובתו (רש"י ד"ה "לא קנה"), וכך גם נפסק להלכה ("שולחן ערוך" חו"מ סימן ק"צ סעיף ז).

מזה שנים רבות, הונהגו "ספרי אחוזה", או כפי שהם מכונים בימינו "טאבו" [טאבילאציע בלשון השו"תים] לרישום כל עסקה הקשורה במקרקעין. לכאורה, על פי המבואר בסוגייתנו, כל עוד שמכירת דירה או קרקע לא נרשמה בטאבו, היא לא חלה, כפי שבזמן הגמרא לא חלה המכירה במקומות שבהם נהוג לכתוב שטר מכירה. האם כך הדין בימינו, כאשר נוהגים לרשום את העברת הבעלות בטאבו - האם המוכר והקונה אינם גומרים בדעתם לבצע את העסקה, בטרם רישומה בטאבו ("דברי מלכיא" ח"ד קמ"ג ועוד רבים)?

מקומו של התנור לא נרשם בטאבו: לפני שנים רבות בניו של יהודי שהלך לעולמו גילו כי שכנו של אביהם בנה את התנור החורף הגדול שלו בפנינת חצר ביתו של אביהם. כאשר הם ביקשו ממנו לפרק את התנור ולסלקו משטחם טען השכן, כי זה מכבר הוא קנה מאביהם את חלק החצר עליו עומד התנור. הא ראייה, שהוא יושב ומחזיק בקרקע זה מספר שנים ואיש לא ערער על כך. לעומתו טענו הבנים, כי מאחר שמכירת הקרקע לא נרשמה בטאבו, היא לא חלה מעולם. אולם, הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל (שו"ת "אמרי יושר" חלק ב' סימן צ"ה) הכריע, כי במקרה זה ודאי חלה המכירה, שכן, אין לך גמירות דעת גדולה מירידת הקונה לקרקע והשתמשותו בה, ובאופן זה אין צורך בטאבו [הוא הדין והוא הטעם בכל עסקת מקרקעין, שלאחר כניסת הקונה לנכס שנרכש שוב אין הקונה נזקק לטאבו כדי שהקניין יחול].

במקרים מסוג זה, אין אפשרות לבטל את המכירה גם אם היא לא נרשמה בטאבו. אולם מה לגבי מקרים אחרים?

"חזון איש" זצ"ל (חו"מ ליקוטים סימן ט"ז) סובר, כי די בחתימת הצדדים לעסקה על חוזה כדי לסיים את המקח. טעמו: על פי המבואר בראשונים (רשב"א קידושין כו/א), כי דברי גמרתנו שאין קניין חל עד שלא כתבוהו בשטר אינם מדין תורה אלא חכמים הם שקבעו שהקניין לא יחול משום שהקונה לא גמר בדעתו. לפיכך, דווקא כתיבת אותו שטר שאליו כוונו חכמים, שהוא השטר שמועיל מדין תורה לקנות קרקע, היא המעכבת את הקניין, אולם, אין באפשרות הסדרים שונים שהונהגו על ידי חוקי המדינות, לעכב את חלותו של קניין מן התורה. לדעתו, הסכימו רוב הפוסקים (עיי"ג גם "מנחת יצחק" חלק ו' סימן ק"ע, ועיי"ג דעות הפוסקים והרחבת היריעה בספר "מעדני ארץ שביעית" סימן י"ח).

מכירת קרקע לנכרי: לנידון זה, אם הקרקע עוברת לבעלות הקונה מיד עם חתימת השטר גם טרם רישום העסקה בטאבו, ישנן השלכות רבות הנוגעות גם לדיני איסור והיתר. כגון, כאשר יהודי מוכר קרקע לגוי, עליו לדעת אם הוא עדיין חייב בהפרשת תרומות ומעשרות גם לאחר חתימת החוזה ביניהם, לפני רישום המכירה בטאבו. לכאורה, הרי הוא פטור מכך, שהרי לדעת רוב הפוסקים חתימת החוזה היא הקובעת ולא הרישום בטאבו.

אולם, כתב ה"חזון איש" זצ"ל (בבא קמא סימן י' ס"ק ט'), כי שונה מכירת קרקע לנכרי, מאחר שעל פי חוקי הנכרים אין המכירה תקפה כל עוד לא נרשמה בטאבו. לפיכך, כיוון שהנכרי אינו מתחשב כי אם בחוקיו שלו ולא בדיני תורת ישראל, נחשב היהודי כבעל הקרקע עד רישומה על שם הנכרי והיהודי חייב בהפרשת התרומות והמעשרות.

רנשבורג זצ"ל:

מטרת האשה היא, כדברי הגמרא (יבמות סג/א) "שמגדלת בנינו [לתורה] ומצלת אותנו מן החטא". יפת תואר הלא תוליד בן סורר ומורה, כמו שאמרו חז"ל, ונמצא שאינה אלא להציל מהחטא... ("חתם סופר" על התורה, קמא).

נסא לברכתא

מעומקא דליבא
נשגור בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו

הרה"ג מנחם אביטן שליט"א

ביהכ"ס פאג"י - ירושלים
לרגל הולדת הבת

הרה"ג ישעיהו גרינשפן שליט"א

ביהכ"ס בית אהרון - מגדל בסר רמת גן
לרגל הולדת הבת

הרה"ג שלמה מונק שליט"א

ביהכ"ס שבת אחים - רכסים
לרגל נישואי הבת

בברכת התורה ולומדיה

מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד טוביה חרל"פ** ז"ל
ב"ר מיכל צבי ז"ל נלב"ע א' חשוון תשנ"ד
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידו
הר"ר **יוביל חרל"פ** שיח"ל - פתח תקוה

לעילוי נשמת

מרת **פרידה פריחה אהרונוב** ע"ה
בת מזל ע"ה נלב"ע כ"ז בתשרי תשנ"ז
תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידו הר"ר **מנחם**
בן משיח ורעייתו שיחיו - סביון

לעילוי נשמת אבי מורי החזן

הר"ר **שבתאי בראון** ז"ל
ב"ר עקיבא הלוי ז"ל נלב"ע א' מרחשון תשמ"ז
תנצב"ה

הונצח ע"י בנו החזן הר"ר **יחזקאל**
בראון ה"ו - מלבורן אוסטרליה

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד מונדרר** ז"ל
ב"ר יחזקאל ז"ל נלב"ע ג' בחשוון תשס"ו
תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו